

Økonomisk kriminelle får beholde profitten etter ti år:

Inndragningskrav foreldes

En lovbryster som er dømt til inndragning, men som klarer å skjule utbyttet fra sine straffbare handlinger i ti år etter rettskraftig dom, får beholde profitten. Nå mener både Oslo statsadvokatembeter og Økokrim at tiden er moden for å endre inndragningsreglene.

ENDRER REGLENE: - Departementet tar sikte på å foreslå endringer i reglene om foreldelse av inndragningskrav til neste år, forteller statssekretær Vidar Brein-Karlsen i Justis- og beredskapsdepartementet.

FOTO: MIMSY MOLLER/NTS SCANPIX

Hvert år blir en rekke lovbrystere dømt til å betale inndragning til staten. Disse personene har begått en straffbar handling som har gitt dem en økonomisk gevinst. I tråd med straffeloven skal som hovedregel dette utbyttet inndras. Tanken bak er at kriminalitet ikke skal lønne seg. Samtidig avskriver

staten årlig inndragningskrav i millionklassen. Bare siden 2007 har krav på 225 millioner kroner blitt slettet. Bakgrunnen er at innfordring av denne typen inndragningskrav har ti års foreldelsesfrist, og myndighetene har i disse mange tilfellene ikke maktet å finne, og sikre, eiendeler innen fristens

utløp. Fristen løper fra dommen er rettskraftig. Det innebærer at straffedømte personer som har tjent på sin forbrytelse, slipper å punge ut til staten etter dette. Nå mener Oslo statsadvokatembeter at tiden er moden for å forbedre inndragningsreglene. Det kommer frem i deres hørings svar til ny

straffeprosesslov, som nå er ute på høring.

- Politikerne bør vurdere om politiet skal ha et medansvar for innfordringen av pengekrav - dvs. inndragningskrav, erstatningskrav til fornærmede, bøter og saksomkostninger til staten - for å sette mer makt bak kravene, mener statsadvokat Peter Johansen ved Oslo statsadvokatembeter.

Statssekretær Vidar Brein-Karlsen i Justis- og beredskapsdepartementet har fått med seg hørings svaret til Oslo statsadvokatembeter og er tilsynelatende helt enig.

- Inndragning av verdier fra lovbrudd er et viktig og nødvendig tiltak for å redusere og forebygge profittmotivert kriminalitet. Departementet tar sikte på å foreslå endringer i reglene om foreldelse av inndragningskrav til neste år. Høringsuttalelsen fra Oslo statsadvokater kan tyde på at det også kan være grunn til å se nytt på spørsmålet om adgang til heftelse til sikring av inndragningskrav etter at kravet er rettskraftig idømt, skriver statssekretæren via departementets kommunikasjonsavdeling, i en epost til Kapital.

Finner ikke pengene

Statsadvokat Peter Johansen hos Oslo statsadvokatembeter viser til at etter dagens inndragningsregler innfordres disse kravene av Statens innkrevings-sentral.

- Det er lovens system. Så kan man stille spørsmål ved om de skal ha det ansvaret alene. Antagelig burde politiet hatt et medansvar for å innfordre disse midlene, fortsetter Johansen.

Bakgrunnen for at Oslo statsadvokatembeter ønsker denne løsningen er at Statens innkrevings-sentral ikke har mulighet til å avdekke om kriminelle har midler dersom de unnlater å registrere eiendom og fast arbeid osv.

- Som kjent unngår kriminelle slike offentlige registre, særlig ved bruk av stråmenn eller kontantøkonomi. Derimot har politiet en større mulighet til å avsløre at kriminelle eier midler, for eksempel ved politikontroller, gjennom ordinær patruljevirkosomhet og straffesaksbehandling, fortsetter statsadvokaten.

Han viser til Oslo statsadvokatembeters hørings svar til ny straffeprosesslov.

En forutsetning for at politiet skal kunne sikre midler til innfordring av et eksisterende krav, er at politiet har kjennskap til kravet og restsaldoen. I hørings svaret kommer det også frem at Oslo politidistrikt for tiden har et prø-

AVSKREVET KRAV PÅ 225 MILL: - Politikerne bør vurdere om politiet skal ha et medansvar for innfordringen av pengekrav, dvs. inndragningskrav, erstatningskrav til fornærmede, bøter og saksomkostninger til staten, mener statsadvokat Peter Johansen ved Oslo statsadvokatembeter

FOTO: HÅKON LETVIG

veprosjekt hvor de har tilgang til Statens Innkrevings-sentralers datasystem for å kunne undersøke kravsaldo. Men politiet har ikke hjemmel til å sikre eiendelene de måtte komme over hos kriminelle, fordi Justis- og beredskapsdepartementet tidligere har avslått at det kan tas heftelser etter rettskraftig dom.

- Ofte vil det være sånn at når den dømte er ferdig med soningen, og får inntekt i form av lønn eller trygd, er inndragningskravet nær foreldelse.

Aleksander Millang i Statens innkrevings-sentral

Falske gjeldsbrev

Statsadvokat Johansen reiser også et prinsipielt spørsmål om inndragningskrav bør foreldes, og hvis ja, om foreldelsesfristen bør løpe mens den straffedømte soner.

- Hensynet bak foreldelsesfristen er nok at lovbryster ikke skal settes i evig gjeld og at dømte skal få en ny sjanse. Eksistensen av at enkelte synes å velge

kriminalitet som levevei, og omfanget av den kriminelle profitten som en ser i enkelte saker, kan ha vært uforutsett da man utarbeidet loven, fortsetter Johansen.

Nylig førte statsadvokaten helerisaken mot eks-psykiater Sharok Ezazi i Oslo tingrett. I 2005 ble denne dømt til seks og et halvt års fengsel for blant annet økonomisk utroskap, underslag og medvirkning til grovt trygdebedrageri. I tillegg til at han mistet retten til å utøve virksomhet som lege for alltid, måtte han tåle inndragning av 13,1 millioner kroner. Men da dette kravet ble foreldet i 2015, hadde det knapt kommet inn én krone. Samtidig mener politiet at eks-psykiateren, som også er tiltalt for menneskehandel i Limesaken, hadde midler som han unndro fra kreditorene i foreldelsesperioden. Ezazi skal blant annet ha disponert 15 millioner kroner sammen med sin daværende samboer, penger som i all hovedsak stammet fra utbytte av straffbare handlinger. Ved hjelp av advokater klarte Ezazi å skyve ut politiets heftelser ved fiktive gjeldsbrev.

- Når politiet skal sikre eiendeler, så får ikke politiet full sikkerhet for kravet sitt før man har en rettskraftig dom. Så det foreløpige tvangsmidlet, heftelse, vermer kun mot frivillig disposisjon,

fortsetter statsadvokaten.

Sharok Ezazi har tidligere uttalt til Kapital at han vil bli frifunnet i helerisaken.

Advarer mot "pensjonssparing"

Spissorganet for bekjempelse av økonomisk kriminalitet, Økokrim, deler synspunktene fra Oslo statsadvokatembeter. Avdelingsleder Aage Aase trekker frem at det i mange saker er gjengangere som begår straffbare handlinger og som blir domfelt.

– Når dommen foreligger er det ikke alltid like lett å finne verdiene, men de kommer gjerne igjen ved senere korsveier. Da har kanskje bevisbildet endret seg, noe som gjør det lettere å finne tilstrekkelig grunnlag for å realisere den tidligere dommen på inndragning. Vi støtter fullt ut at inndragningskrav ikke bør foreldes, sier Aase. Han fortsetter:

– Vi ser at noen lovbrytere er bevisste på å skjule formuen sin når etterforskning blir iverksatt. Da tar de sine forholdsregler. Noen benytter seg også av profesjonelle hjelpere, og plasserer penger hos advokater eller opprettet selskaper. Dette kompliserer muligheten for å dokumentere at det er de som eier disse formuesgodene, forteller Aase.

Avdelingsleder Aase trekker også frem at foreldelse av inndragningskravet løper samtidig som den straffedømte soner. Også for de som soner lange dommer.

– Vi ønsker jo ikke at dette skal bli en form for pensjonssparing. At når du kommer ut fra endt soning, så ligger det et utbytte og venter på deg som en godt bevart skatt. Det ser vi på som uheldig.

Beholder verdier ved foreldelse

I 2010 ble den tidligere vannverkssjefen Ivar T. Henriksen dømt til 7,5 års fengsel for grov korrupsjon og økonomisk utroskap etter avsløringer i *Aftenposten*. Han måtte også tåle inndragning av alle sine eiendommer i Sør-Afrika. Økokrim oppsummerte det slik på sin nettside da det ble kjent: "Somme gir ved de lange fengselsstraffene et viktig signal om at det reageres strengt ved denne type kriminalitet. Videre har retten ved å beslutte inndragning av eiendommene i Sør-Afrika også signalisert at økonomisk kriminalitet ikke skal lønne seg." Da saken ble behandlet i tingretten konkluderte dommeren med at "Det er ikke tvilsomt at farmene i Sør-Afrika ble anskaffet for midler skaffet til veie ved de straffbare handlinger

ADVARER MOT PENSJONSSPARING:

– Generelt er det slik at hvis kravet er foreldet, så vil lovbryter kunne beholde verdiene. Hvis du da er litt langsiktig i tankegangen, så kan dette bli en form for pensjonssparing. Du holder bare lav posisjon til kravet er foreldet, sier avdelingsleder Aage Aase i Økokrim. FOTO: ØKOKRIM

gene omhandlet i tiltalen". I 2013 kunne Aftenposten fortelle at Henriksen hadde 34 millioner kroner stående på en sveitsisk konto. Økokrim la ned påstand om inndragning av samtlige verdier Henriksen hadde.

– Inndragning av verdier fra lovbrudd er et viktig og nødvendig tiltak for å redusere og forebygge profittmotivert kriminalitet.

Statssekretær Vidar Brein-Karlson

– Dersom dere hadde fått medhold for påstanden, og pengene som var gjemt bort først hadde blitt funnet etter at foreldelsesfristen hadde gått ut, kunne Henriksen ha beholdt pengene da?

– Generelt er det slik at hvis kravet er foreldet, vil lovbryter kunne beholde verdiene. Hvis du da er litt langsiktig i

tankegangen, så kan dette som sagt bli en form for pensjonssparing. Du holder bare lav posisjon til kravet er foreldet, fortsetter Aase.

Økokrim støtter også ideen om at politiet bør samarbeide med Statens innkrevingssentral om å innføre pengekravene.

– Det er nok en fare for at når politiet har avsluttet saken og rettskraftig dom foreligger, så vil det ofte være slik at de anser seg ferdig med den. Vi mener det kan bli et gap mellom når politiet anser seg ferdig med saken og Statens innkrevingssentral begynner inndrivelsen. De sender i utgangspunktet bare ut et krav, som ofte ikke vil føre frem. Det ligger et stort potensial i å videreutvikle et slikt samarbeid. Politiet bør også ellers ha fokus på den uheldige effekten ved at de kriminelle får beholde verdiene, avslutter han.

Skylder en halv milliard

Oslo statsadvokatembeter mener også at heftelsesbestemmelsene benyttes for lite av påtalemyndigheten i dag. I høringssvaret til Justisdepartementet vises det til at bestemmelsene er praktisk viktige, fordi de hjemler en adgang for påtalemyndigheten til å skaffe sikkerhet for verdiinndragningskrav.

– Årsakene er at politiet fokuserer for lite på inndragning av utbytte fra kriminalitet. Det er særlig for lite fokus og kompetanse på sikringsfasen, og da også for å skaffe sikkerhet for andre pengekrav, for eksempel fornærmedes erstatningskrav. En annen årsak til at dagens regler ikke benyttes, er at reglene er upedagogisk utformet, og gir svært liten praktisk veiledning for rettsanvenderne, heter det videre i høringssvaret.

Oslo statsadvokatembeter anbefaler derfor at reglene om heftelse gjennomgås på nytt, og at de nye reglene blant annet er pedagogisk lettfattelige, at det vurderes muligheten for å slå sammen reglene om heftelse og beslag, og gi adgang til heftelse etter rettskraftig dom.

Det pekes også på at tinglysingen av beslag og heftelse bør stå ved lag inntil påtalemyndigheten eller retten har besluttet å fjerne dem. Alternativt foreslås det at det burde innføres en regel hvor påtalemyndigheten informeres før tinglysningen slettes.

– Det er eksempler på at forsvarer, uten å varsle politiet, henvender seg til Kartverket etter to år og får tinglysningen fjernet. Da forsvinner midlene raskt, naturligvis, skriver Oslo statsadvokatembeter videre.

Over 900 krav slettet

Informasjonssjef Aleksander Millang i Statens innkrevingssentral forteller at de er positive til forslag som legger til rette for økt samarbeid, i den hensikt, og i større grad sikre, at idømte krav blir betalt.

– Vi stiller oss positive til et slikt forslag, og ønsker å legge til rette for et økt samarbeid i tråd med forslaget til Oslo statsadvokatembeter, sier Millang.

– Vi ser at noen lovbrytere er bevisste på å skjule formuen sin når etterforskning blir iverksatt. Da tar de sine forholdsregler.

Aage Aase, Økokrim

Han sier at dersom politiet i en sak finner formuesobjekter, og har informasjon om de reelle eierforhold, vil det være positivt om de får opplysninger om dette. Statens innkrevingssentral vil da kunne få sikret kravet ved å ta utlegg.

Siden 2007 har statens inkassoselskap slettet 904 krav som totalt beløper seg til rundt 225 millioner kroner. Så langt i år har krav for 17,3 millioner kroner havnet i kategorien foreldet.

– Inndragningskrav er en av de kravtypene som er mest vanskelig å kreve inn. Et inndragningskrav vil ofte bli ilagt i en straffesak, hvor tiltalte samtidig ilegges fengselsstraff, erstatningskrav og/eller bøter. Dersom det ikke er tatt beslag i saken, er det ofte få verdier Statens innkrevingssentral kan hente inn, forteller han.

Millang legger til at ofte vil den det gjelder skyldte penger til mange ulike kreditorer, og at inndragningskravene ikke er høyt prioritert i lovverket.

– Dette betyr at mange andre krav går foran både når det nedlegges utleggstrekk og når det tas pant i eiendeler. Ofte vil det være sånn at når den dømte er ferdig med soningen, og får inntekt i form av lønn eller trygd, er inndragningskravet nær foreldelse – og altså langt bak i køen dersom den dømte har mye ubetalt gjeld, fortsetter han.

De viktigste avskrivingsårsakene er konkurs og foreldelse. Andre grunner kan være fullførte gjeldsordninger etter gjeldsordningsloven og dødsfall.

– Årsaken til at konkurs er en viktig

VANSKELIG Å KREVE INN: – Et inndragningskrav vil ofte bli ilagt i en straffesak, hvor tiltalte samtidig ilegges fengselsstraff, erstatningskrav og/eller bøter. Dersom det ikke er tatt beslag i saken, er det ofte få verdier Statens innkrevingssentral kan hente inn, sier informasjonssjef Aleksander Millang i Statens innkrevingssentral. FOTO: FOTO MARTIN SCHERER

avskrivingsårsak, er at det er endel foretak av den litt mer useriøse sorten som ilegges inndragningskrav. Også ved konkursbehandling er inndragningene sist i køen, forteller Millang.

Videre sier han at Statens innkrevingssentral ofte er avhengig av offentlige registrerte opplysninger for å kunne ta utlegg.

– Vi får ikke fanget opp objekter som ikke er registrert i et av registrene som vi sjekker opp imot. Dette kan det være vanskelig å finne opplysninger om. Ofte tar det tid før krav registreres inn hos Statens innkrevingssentral, og formuesobjekter kan i mellomtiden bli skjult, sier han.

Uenig forsvarer

Advokat John Christian Elden, som har representert en rekke av lovbryterne som gjennom tidene er idømt store inndragningskrav, er ikke nødvendigvis enig i at kravene ikke bør foreldes.

– Reglene er slik at inndragningskrav foreldes etter ti år, og det har jo en for-

nuft ved seg. Har ikke staten funnet noen midler på ti år etter sin grundige leting, er det naturlig å se på rehabiliteringshensynet, slik at man ikke sitter med store krav til staten som hindrer personer i å komme seg videre, mener han.

Hasjbaron Gjermund Cappelen er i skrivende stund den personen som har høyest inndragningskrav mot seg. Hvis dommen mot ham blir stående, må Cappelen belage seg på å punge ut 825 millioner kroner til staten.

Ved siden av inndragning kommer saker hvor den straffedømte idømmes erstatning. Det innebærer at den domfelte må betale til fornærmede for den skade han/hun har påført. Det var for eksempel tilfelle i Nokas-saken, hvor rarerne ble solidarisk ansvarlig for å erstatte over 50 millioner kroner til Nokas' forsikringselskap If.

Oda Aarseth
oda.aarseth@kapital.no